

בלוק 103 בצפת ניצב כמחסום מול הכינרת. בניין מלבני, ארוך, "מודרניסטי", נטוש בחלקו, מנוקד פתחים וכניסות חותך בין הנוף, הרחוב והשיכון. משהו בחזית הבלוק הזה ובנתק שמפגינה נוכחותו מסמן את כוחניות המגרסה המפיקה זהות ישראלית. בית-שאן, דימונה, ירוחם ובערים נוספות חוזר על עצמו דגם אדריכלי המבטא את רעיונות המחשבה, הבסיסים החברתיים והשיקולים התרבותיים שהנחו את הקמת עיירות הפיתוח ואת שכונות הפרבר והמצוקה. השיטה המרכזית ששאפה לעצב את פני החברה בישראל קבעה עקרונות מסווגים למיניהם שגרמו, ועדיין גורמים, ליצירת פערים.

הפער החברתי והתרבותי העיקרי השריר בישראל הוא הפער בין מערב לבין מזרח. השאיפה לישראליות מיוסדת על מחשבה ציונית שהתפתחה באירופה. הקשר הבראשיתי של הציונות עם תפיסות עולם מערביות שנוסדו במאה ה-19 ובראשית המאה ה-20 השפיע על עיצוב דפוסי מחשבה מוקדמים אודות המזרח. הסכסוך העקרוני של הציונות עם המרחב הערבי העצים את רמת העימות בין מזרח למערב בישראל והשפיע על קליטת יהודי המזרח. היהודים המזרחיים באו לישראל בשליטה ובהכוונה של היישוב. הם אורגנו בכפרים, בשכונות, בערים ובמקומות עבודה על פי עקרונות מפלים ובציפייה להתערות. השתלבות יהודי המזרח במבנה ישראלי-מערבי המעומת עם סביבתו, הניתוק מהמרחב וקטיעת מסורת ארוכת שנים, יצרו את המחסום האנושי המפצל את החברה בישראל. ניסיון הגולה המזרחי נבדל מהניסיון המערבי. עוצמת העוינות והרדיפות שספגו הקהילות היהודיות במערב שונה מרקמת היחסים שנוצרה במזרח. ההמרה הציונית הממוסדת של לקחי העוינות המערבית אל הגדרות העימות הישראלי-ערבי מעמיקה את ממדי הנתק האישי אליו נקלעו יהודי המזרח. נאמנות לישראל כרוכה בהתנגשות עם המרחב המזרחי ובהכרח גם עם מרכיבים של העצמי. העברת מושאי העוינות שהצטברו במערב אל המציאות המזרח-תיכונית יצרה מצב הסותר את הרישום ההיסטורי. נחסם הניסיון המתון יחסית של המורשת המזרחית, ונותר פתוח המרחב המערבי ספוג האלימות ממנו, לכאורה, ביקשה הציונות להשתחרר.

המבוך האישי והחברתי שיצר הניגוד בין מזרח למערב בישראל מכתוב גם את אופי ההתמודדות עם המציאות המקומית. "מיזוג גלויות" אינו תוצאה של רצון טוב, יד מכוונת או "שיקום שכונות". היכולת לשנות דפוסיים ציבוריים כרוכה בהכרה פרטית, במאבק אישי וביצירת אקלים תרבותי חדש. מימוש הנוכחות של תרבות מזרחית בישראל קשור בפירוק מבנה הפערים הישראלי, בחשיפת רבדים אישיים וקהילתיים דחויים, בביטוי של כעס וכאב ובחידוש קשר עם המרחב. מודעות לתנאים חברתיים פותחת את הגישה להבעת מורכבות נפשית, רוחנית וחוויתית. רשת עשירה של תחושות וצורות חשיבה, של שלמות עם מוצא, בית ותרבות, של מארג חושי, מיסטי, תנועתי, צלילי, דמיוני וחלומי, נפרשת תוך עימות עם מציאות ממוסדת, מדרגת ומנחשלת. חיתוך המסורות, החיים התרבותיים, וקורות החיים האישיים שהכתובה הישראלית אצרה לתוכה זעם הטעון בעוצמה תרבותית ואנושית אשר יגדיר מחדש את בסיס הקיום המקומי.

עמי שטייניץ

עפרה אברון

ציון אלגרבלי

דניאל אלגרבלי-ללונג

שולה קשת

דני שושן

תודה מיוחדת ל: חן שיש, צפת, שלומי לוי, בית-שאן, מאיר פריינטה, ירוחם, אלברט ומיכל פריינטה, דימונה, יוסי דהאן ואשר עידן.